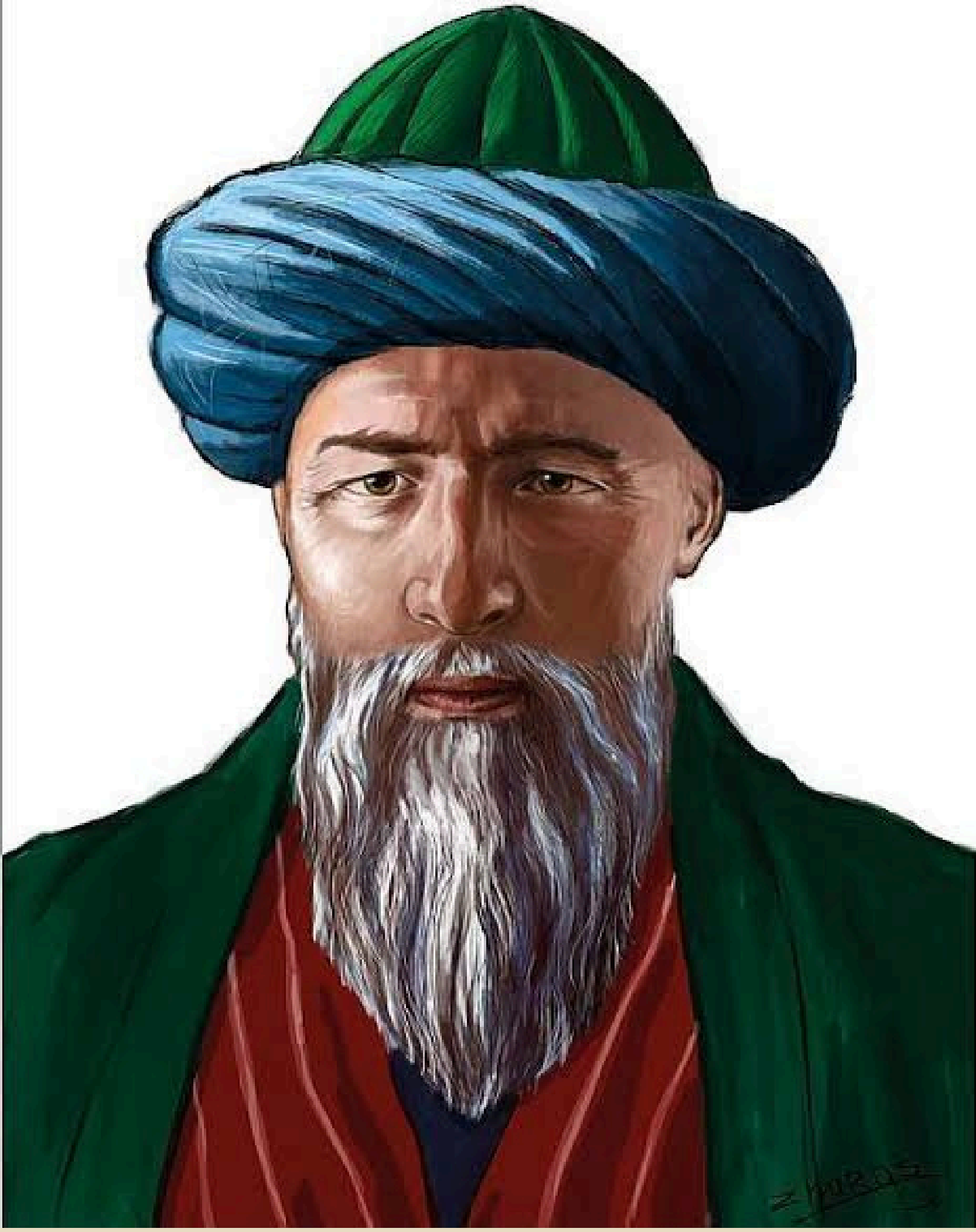

KUTADGU

BILIG

Yusuf Has Hacip

KUTADGU BİLİG'İN YAZARI YUSUF HAS HACİP KİMDİR?

Yusuf Has Hâcib (Balasagunlu Yusuf) hakkındaki bilgilerin tek kaynağı, yine kendi eserine sonradan eklenmiş olan manzûm ve mensûr mukaddimelerdir. Yusuf, XI. yüzyılda, Balasagun (Kuz-Ordu)'da doğmuştur. Asil bir aileye mensup olup, ilmi, fazîletleri, zühd ve takvası ile cemiyetin içinde en yüksek hizmet mertebesine ermiş bir zattır. Eserine Balasagun'da başlamış, daha sonra gittiği Kaşgar'da tamamlamış (1069-1070) ve Karahanlı hükümdarı Tabgaç Kara Buğra hânlar hânının huzurunda okumuştur. Hâkan, şâirin kalem kudretini takdir ederek, ona iltifat etmiş ve yanına alarak, ona "has hâcib" unvanını vermiştir. Bundan dolayı nâmı Yusuf Has Hâcib olarak yayılmıştır. Üzerinde 18 ay uğraştığı eserinin bazı beyitlerinde (365-371) 50 yaşında olduğunu belirtmektedir. Bu beyitlerden hareketle O'nun 1019 yılı civarında doğduğunu söyleyebiliriz. Ölümü hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Eserin ilave kısmında kendisinden bahsederken, ihtiyarladığını, hayatını insanlara hizmet etmekle geçirerek ibâdete geç kaldığını belirtmektedir

Kutadgu Bilig Ne Demek

(Günümüz Türkçesi ile: Mutluluk Veren Bilgi ya da Devlet Olma Bilgisi), 11. yüzyıl Karahanlı Türklerinden Yusuf Has Hacib'in Doğu Karahanlı hükümdarı ve Kaşgar Prensi Tabgaç Uluğ Buğra Karahan'a (Ebû Ali Hasan bin Süleyman Arslan) atfen yazdığı ve takdim ettiği Orta Türkçe eserdir.

Yazılış Amacı

Eser, insanlara dünyada tam anlamıyla kutlu olmak için gereken yolu göstermek ve Toplumsal öğütler vermek amacıyla kaleme alınmıştır.

Kitabın adını Kutadgu Bilig koydum; Okuyana kutlu olsun ve ona yol göstereyim. (beyit 350)
Ben sözümü söyledim ve kitabı yazdım; Bu kitap uzanıp, her iki dünyayı tutan bir eldir. (beyit 351)
İnsan her iki dünyayı devletle elinde tutarsa; Mes'ud olur, bu sözüm doğrudur.

yusuf has hacip

Akıl senin için iyi ve yeminli bir
dosttur. Bilgi senin için çok
merhametli bir kardeştir.

Kutadgu Bilig'in İçeriği ve Edebiyatımızdaki yeri

Eserin genel zellikleri

Mesnevi tarzında ve aruz vezniyle yazılmıştır.

Siyasetname türünün Türk edebiyatındaki ilk örneđidir.

Eski Türkçe olarak kabul edilen Karahanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

Nazım birimi beyittir. (Redif ve kafiye kullanılmıştır.)

İslamiyet'in Türklerce kabulünden sonraki bilinen ilk yazılı eserdir

Alegorik ve didaktiktir.

Bazı bölümlerinde ansiklopedik bilgiler içerir.

'Kutlu Olma Bilgisi' veya 'Mutluluk Veren Bilgi' olarak Türkiye Türkçesine çevrilmiştir.

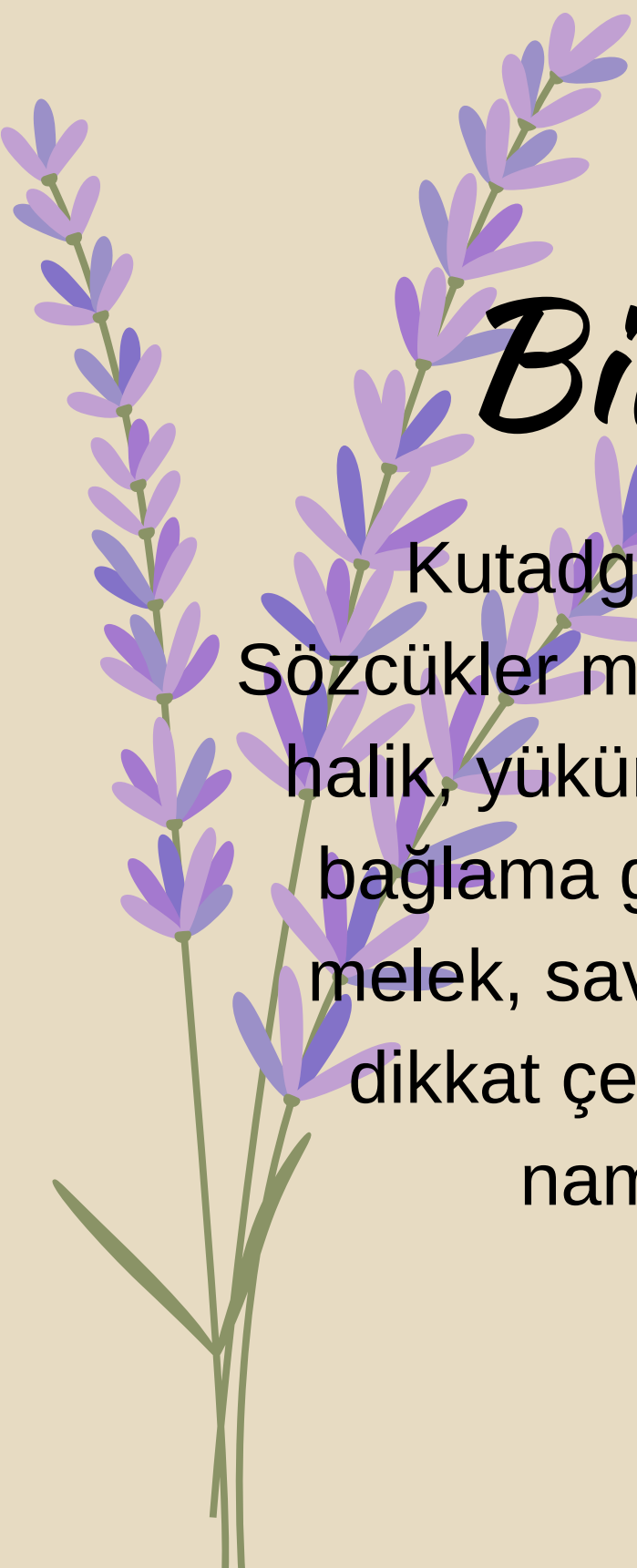
18 ayda tamamlanmıştır.

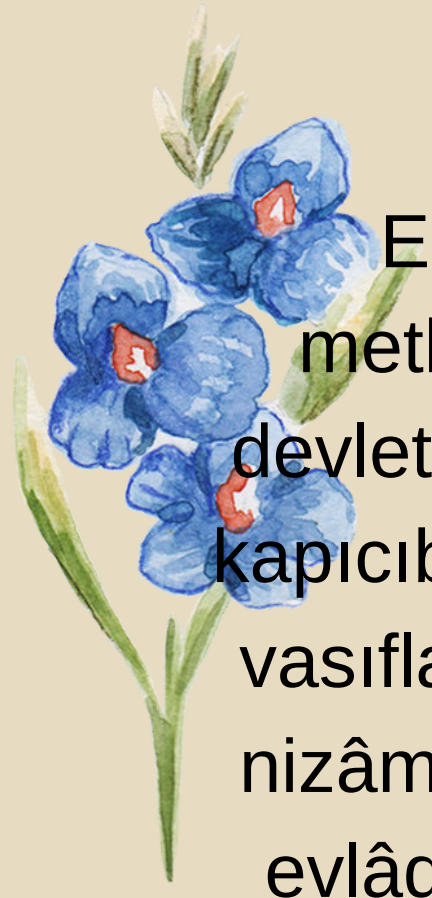
6645 beyitten oluşan manzum bir eserdir.

Bilgi Köşesi

Kutadgu Bilig'de, yüz civarında Arapça, Farsça kökenli sözcük vardır. Sözcükler manzumenin gerektirdiği retoriğe göre seçilir. Tapug ~ taat, törütigli ~ halik, yükün- ~ namaz kıl- gibi Türkçe kökenli ya da ödünç sözcükler; ölçüye, bağlama göre serbestçe kullanılır. KB'de Allah, cennet, cehennem, şeytan, melek, savm, salat gibi Arapça kökenli temel İslami terimlerin yer almaması dikkat çekicidir. Arapça sözcükler yerine teñri, tamu(g), yek, ferişte, rüzā, namāz vb. Türkçe veya İran dillerinden ödünçlemeler kullanılır

Eserde Tanrı, Muhammed Peygamber, Dört Halîfe ve Tabgaç Buğra Hân methedilikten sonra; iyilik etmenin faydaları; bilgi ile aklın meziyet ve faydaları; devletin sıfatı; adalet vasfı; hükümdarın vasıfları; vezirin, kumandanın, ulu hâcibin, kapıcıbaşının, elçilerin, kâtibi hazinedârın, aşçıbaşının, içkicibaşının, hizmetkârların vasıfları; dünyanın kusurları; ahiretin kazanılması; beylere hizmet etmenin usûl ve nizâmı, hizmetkârlarla nasıl geçinileceği, avâm ile nasıl münâsebet kurulacağı, Ali evlâdı, âlimler, tabipler, efsûncular, rüya tâbircileri, müneccimler, şâirler, çiftçiler, satıcılar, hayvan yetiştirenler, zenâat erbâbı, fakirler ile münâsebet; evlilik; çocuk terbiyesi; hizmetçilere nasıl muâmele edileceği; ziyafete gitme âdabı; ziyafete davet usûlü; memleketi tanzim etme usûlü; doğruluğa karşı doğruluk, insanlığa karşı insanlık gösterilmesi; zamanın bozukluğu ve dostların cefası konuları işlenmiştir.

Anlatılmak istenenler 4 sembolik kişilik üzerinden anlatılmıştır

Kün-Togdı	"Gün Doğdu"	Hükümdar	Adalet
Ay-Toldı	"Dolunay"	Vezir	Mutluluk
Ögdülmiş	"Övülmüş"	Bilge:Vezirin oğlu	Akıl (ya da Bilgi)
Odgurmuş	uyanmış	vezirin akrabası	akıbet

Kitap, baştan sona bu 4 sembolik şahsiyetin karşılıklı konuşma ve münazaralarından oluşmaktadır. Eserde Tanrı, Muhammed Peygamber, Dört Halîfe ve Tabgaç Buğra Hân methedilikten sonra; iyilik etmenin faydaları; bilgi ile aklın meziyet ve faydaları; devletin sıfatı; adalet vasfı; hükümdarın vasıfları; vezirin, kumandanın, ulu hâcibin, kapıcıbaşının, elçilerin, kâtibi hazinedârın, aşçıbaşının, içkicibaşının, hizmetkârların vasıfları; dünyanın kusurları; ahiretin kazanılması; beylere hizmet etmenin usûl ve nizâmı, hizmetkârlarla nasıl geçinileceği, avâm ile nasıl münâsebet kurulacağı, Ali evlâdı, âlimler, tabipler, efsûncular, rüya tâbircileri, müneccimler, şâirler, çiftçiler, satıcılar, hayvan yetiştirenler, zenâat erbâbı, fakirler ile münâsebet; evlilik; çocuk terbiyesi; hizmetçilere nasıl muâmele edileceği; ziyafete gitme âdabı; ziyafete davet usûlü; memleketi tanzim etme usûlü; doğruluğa karşı doğruluk, insanlığa karşı insanlık gösterilmesi; zamanın bozukluğu ve dostların cefası konuları işlenmiştir.

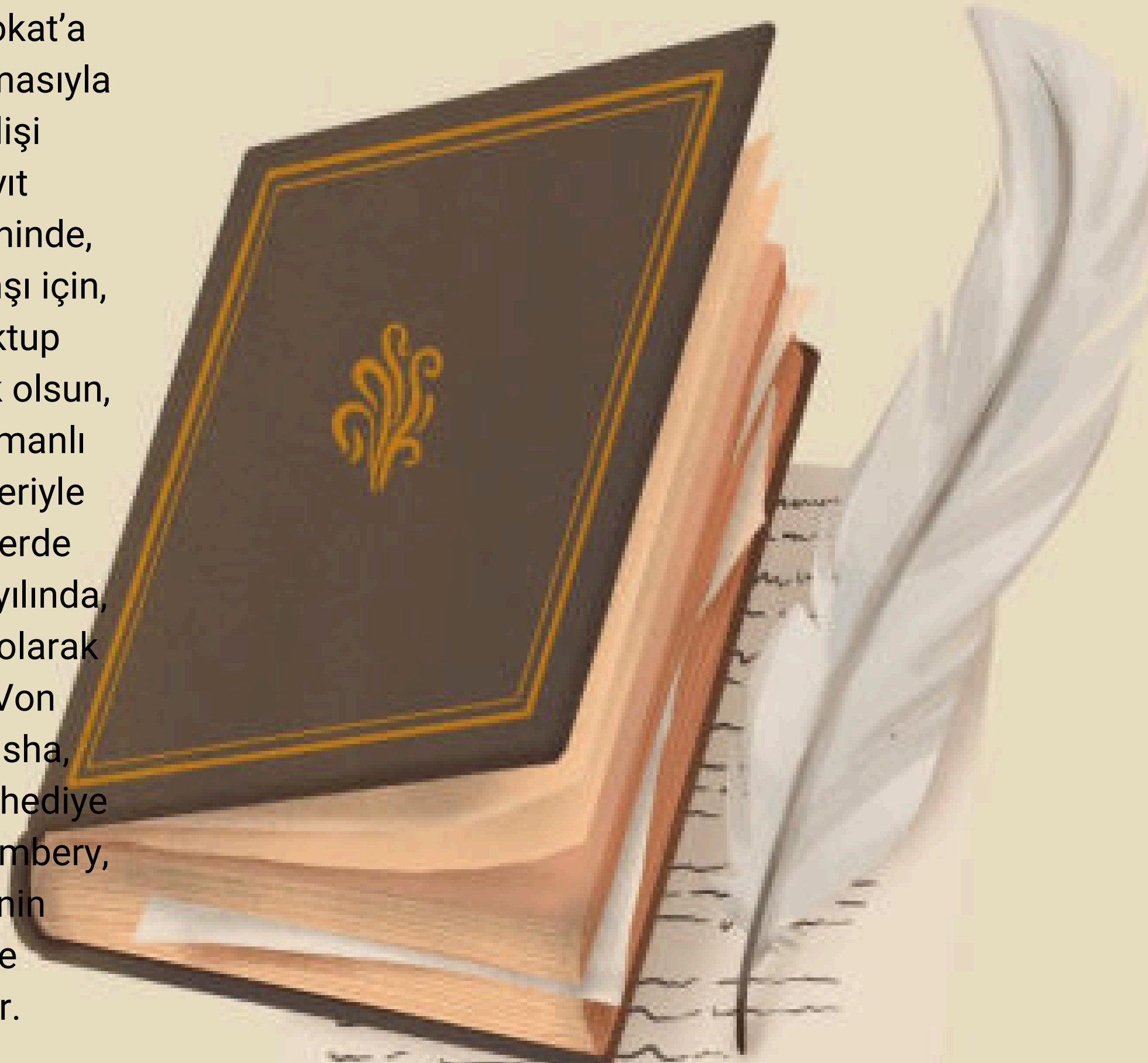
Fergana Nüshası

Kutadgu Bilig'in ele geçen nüshaları arasında en önemlisidir. Bu nüshayı Türkistan'da, Fergana'da bulan Zeki Velidi Togan, eser hakkında genel bir bilgi vermiştir. Buna göre, kitabın dağınık sayfeleri sonradan bir araya getirilerek dikilmiş ve dörtlükler altın suyu ile yazılmıştır. Diğer nüshalara göre daha itinalı yazılmış olan bu nüshanın baş ve son kısmı eksiktir ve nerede, ne zaman, kimin tarafından, kimin için yazılmış olduğu hakkındaki kayıtlar da, bu eksik sayfeler ile birlikte kaybolmuştur. Herat ve Mısır nüshalarında başta mensûr mukaddime, sonra manzûm mukaddime, ardından babların fihristi ve sonunda Kutadgu Bilig metni gelirken Fergana nüshasında manzûm mukaddime yoktur. Türkiye'de, 1943 yılında, Türk Dil Kurumu tarafından faksimile halinde yayınlanmıştır.

Herat Nüshası

Kutadgu Bilig'in ilk kez ortaya çıkan ve bu esere yönelik araştırmaların temelini oluşturan bu nüsha, 1439 yılında Herat'ta istinsah edilmiştir. Bu nüshanın Anadolu'ya geçişi, önce Tokat'a ardından da 1474 yılında İstanbul'a ulaşmasıyla gerçekleşmiştir. Eserin İstanbul'a gelişi hakkında, sonradan eklenmiş şu kayıt mevcuttur: "Sekiz yüz yetmiş dokuz tarihinde, yılan yılında, Abdurrezzak Şeyh-zâde Bahşı için, Fenârî-zâde Kadı Ali, İstanbul'dan mektup göndererek Tokat'tan getirttiler; mübarek olsun, devlet gelsin, mihnet gitsin." (Bahşı: Osmanlı devlet teşkilatında Orta Asya Türk ülkeleriyle resmi yazışmaları yöneten özel kalemlerde çalışan memurlara verilen unvan). 1839 yılında, İstanbul'da Avusturya elçiliği müsteşarı olarak görev yapan ünlü Türkolog ve tarihçi Von Hammer tarafından ele geçirilen bu nüsha, Viyana İmparator Sarayı Kütüphanesi'ne hediye edilmiştir. Macar müsteşrik Hermann Vambéry, 1870 yılında eserin yaklaşık bin beytinin Almanca tercümesini yayımlamış ve transkripsiyonunu gerçekleştirmiştir.

Mısır Nüshası

Bu nüsha, 1896'da, Kahire'de, Hidiv(bugünkü Kral) Kütüphanesinin o zamanki müdürü Alman âlim Moritz tarafından bulunmuştur. Kütüphane tanzim edilirken, bodrum kata atılmış olan dağınık kitap ve sahife yığınları gözden geçirildiği sırada, Kutadgu Bilig'e ait parçalar toplanarak, bir araya getirilmiş ve böylece bu nüsha, kaybolmaktan kurtarılmıştır. Nüşhanın bazı kısımları zâyi olmuş, başında ve ortalarında bazı sayfeler, rutubet tesiri ile zedelenmiş, geri kalan kısmı ise iyi muhafaza edilmiştir. Nüsha çok dikkatle yazılmış ve atlanılmış kelime ve beyitlerin yerleri işaretlenerek sahife kenarına eklenmiştir. 1943 yılında bu nüshanın da tıpkıbasımı TDK tarafından yayınlanmıştır.

Bütün iyilikler bilginin faydasıdır. Bilgi ile göğe dahi yol bulunur.

Yusuf Has Hacip

KAYNAKÇA

Boeschoten, Hendrik; Rentzsch, Julian (2010). Turcology in Mainz (İngilizce). Otto Harrassowitz Verlag. ss. 89-92.

Süer,EKER,"Kutadgu Bilig'de Türkçe İslami Terimlerin Kaynakları Üzerine[ölü/kırık bağlantı]",Türkoloji Makaleleri

Süer,EKER,"Kutadgu Bilig'de Türkçe İslami Terimlerin Kaynakları Üzerine[ölü/kırık bağlantı]",Türkoloji Makaleleri

Yusuf Has Hâcib, Kutadgu Bilig I (Metin), haz. R. Rahmeti Arat.

Yusuf Has Hâcib, Kutadgu Bilig II (Çeviri), haz. R. Rahmeti Arat.

İbrahim Kafesoğlu, Kutadgu Bilig ve Kültür Tarihimizdeki Yeri, İstanbul, 1980